

Geneza polityki klimatyczno-energetycznej Unii Europejskiej – od współpracy energetycznej do przeciwdziałania zmianom klimatu

Proces integracji europejskiej stanowił wyzwanie dla państw członkowskich po zakończeniu II wojny światowej¹. Czynnikiem najsilniej oddziałującym na wyobraźnię społeczną była przede wszystkim groźba wybuchu nowego konfliktu zbrojnego. Zmęczone wojenną pożąką narody Europy pragnęły przede wszystkim spokoju oraz bezpieczeństwa. Podpisanie traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS), który miał integrować państwa wokół współpracy w przemyśle węglowym i stalowym, stało się namiastką budowania nowego ładu, który na przestrzeni blisko czterdziestu lat doprowadził do powstania struktury nazywanej Unią Europejską. Dawny entuzjazm wyczerpał się w miarę upływu lat i pojawiania się nowych problemów. Warto się jednak zastanowić, czy kwestie energetyczne nie mogą stać się ponownie wielką ideą inspirującą procesy integracji w Unii Europejskiej.

Energia była i jest podstawą sprawnego funkcjonowania każdej gospodarki. Stanowi ona wartość cywilizacyjną, jak też dobro publiczne. Ma ponadto znaczenie społeczne i kulturowe. Sposoby wytwarzania energii, jej oszczędzanie oraz wykorzystanie decydują o poziomie rozwoju każdego społeczeństwa². W krajach o najwyższym poziomie cywilizacyjnym dąży się do obniżania

¹ Por. K. Wiaderny-Bidzińska, *Polityczna integracja Europy Zachodniej*, Toruń–Warszawa 2000, s. 43 i nast.; K.A. Wojtaszczyk, *Płaszczyzny i bariery integracji*, w: *Integracja europejska – uwarunkowania, istota i następstwa*, red. K.A. Wojtaszczyk, T. Wallas, P. Stawarz, Warszawa 2023, s. 13–27.

² J.-M. Martin, *L'économie mondiale de l'énergie*, Paris 1990, s. 10 i nast.

energochłonności gospodarki oraz produkuje energię z poszanowaniem środowiska (np. poprzez wykorzystanie źródeł odnawialnych)³.

Energia ma ponadto znaczenie ekonomiczne i polityczne. Światowe kryzysy naftowe z lat 1973–1978, a także dwie wojny – w Zatoce Perskiej z 1993 r. oraz w Iraku z 2002 r. – uświadomiły rozwiniętemu społeczeństwu, jak bardzo ich gospodarka jest uzależniona od ropy naftowej. Takie kryzysy są jednocześnie impulsem do refleksji na temat tego, w jakim kierunku powinien pójść rozwój gospodarczy, aby uniknąć podobnych zagrożeń w przyszłości⁴. Świat pozbawiony energii to świat pogrążający się w stagnacji. Gospodarka nie może się rozwijać w sposób stabilny w warunkach ograniczenia dostaw surowców energetycznych czy innego rodzaju zakłóceń wynikających z niestabilnej pracy energetycznych systemów przesyłowych.

Celem niniejszego rozdziału jest analiza uwarunkowań europejskiej polityki klimatyczno-energetycznej oraz przesłanek, które złożyły się na jej powstanie i ewolucję w stronę zagadnień klimatycznych. Zasadnicze wydaje się pytanie, czy problematyka energetyczna może inspirować państwa członkowskie UE do jeszcze ściślejszej współpracy zarówno w zakresie branży, jak i w pozostałych obszarach gospodarki, które są skorelowane z energią? Unia Europejska w procesie integracji przeżywała wiele kryzysów i problemów, jednak nie zmieniły one woli państw, aby współpraca była rozwijana. Współczesne wyzwania, z którymi mierzy się UE, wydają się również dość skomplikowane. Należą do nich światowe konflikty zbrojne (m.in. wojny w Ukrainie oraz na Bliskim Wschodzie), problemy migracyjne, kryzysy ekonomiczne czy niestabilność ekonomiczna w strefie euro i poza nią (zwłaszcza problemy inflacyjne). To wszystko wymaga przewartościowania również w kontekście uwarunkowań polityki klimatyczno-energetycznej⁵. Niniejsza analiza jest poświęcona historycznym wizjom rozwijania sektora energetycznego przez państwa członkowskie, a także stanowi próbę znalezienia odpowiedzi na dylematy dotyczące wyzwań dla polityki klimatyczno-energetycznej w przyszłości.

³ Por. G. Verhaeghe, V. Mauerhofer, *National Progress Towards Supranational Climate & Energy Goals Due to Policies & Their Mixes? Insights from Northern & Western Europe*, „Journal of Environmental Management” 2023, 348, 119304, DOI: 10.1016/j.jenvman.2023.119304.

⁴ Por. P. Jasiński, *Polityka energetyczna Wspólnot Europejskich*, w: *Elektroenergetyka – studia nad integracją europejską*, red. P. Jasiński, T. Skoczny, Warszawa 1996, s. 199 i nast.

⁵ Por. F. Nicoli, D. van der Duin, B. Burgoon, *Which Energy Security Union? An Experiment on Public Preferences for Energy Union Alternatives in 5 Western European Countries*, „Energy Policy” 2023, 183, 113734, DOI: 10.1016/j.enpol.2023.113734.

1. Przesłanki kształtowania polityki klimatyczno-energetycznej w procesie integracji europejskiej

Współcześnie pod pojęciem polityki klimatyczno-energetycznej UE rozumiemy zespół instytucji, procedur oraz działań podejmowanych w UE na poziomie wspólnotowym, narodowym i regionalnym w odniesieniu – *sensu stricto* – do sektora energetycznego i – *sensu largo* – do problematyki gospodarki⁶. Działania te realizowane są w rozmaitych sferach (tak programowej, prawnej, jak i finansowej oraz technicznej), a ich wymiar polityczny wynika z zaangażowania instytucji i środków publicznych oraz z politycznego charakteru i zakresu celów, jakie przed sobą stawiają.

Polityka klimatyczno-energetyczna ma swoją specyfikę: historyczną, prawną, instytucjonalną i operacyjną. Historyczna wynika z jej chronologicznego rozwoju, składają się na nią idee przewodnie i konkretne działania, które stanowią kamienie milowe w rozwijaniu tej problematyki na forum wspólnotowym⁷. Specyfika prawna tej polityki odnosi się do podstaw legislacyjnych oraz instrumentów jej realizacji. Zasadniczo są nimi przepisy prawa wspólnotowego, zarówno traktaty założycielskie, jak i liczne normy prawa wtórnego. Natomiast jej specyfika instytucjonalna odnosi się przede wszystkim do podmiotów, które ją realizują, na trzech poziomach zarządzania – unijnym, narodowym oraz regionalnym.

Polityka energetyczna, zanim stała się polityką klimatyczno-energetyczną Unii Europejskiej, była warunkowana wieloma czynnikami, wśród których poniższe wydają się pierwszoplanowe.

Po pierwsze, kluczowym jej wyznacznikiem był z pewnością ograniczony zasób własnych surowców energetycznych oraz ich stosunkowo niewielkie wydobycie w stosunku do potrzeb dynamicznie rozwijającej się gospodarki⁸.

Po drugie, wskazane powyżej ograniczenia w zakresie własnych zasobów energetycznych oznaczały wysokie uzależnienie ekonomii europejskiej od zewnętrznych dostaw surowców energetycznych⁹. Chociaż – z geograficznego punktu widzenia – w stosunkowo niewielkiej odległości do granic zewnętrznych

⁶ Por. K. Pronińska, *Energia i klimat – współczesne trendy i wyzwania bezpieczeństwa energetycznego*, „Rocznik Strategiczny” 2018/2019, 24, s. 144–160.

⁷ Por. S. Mrozowska, M. Hinz, *Religion and Climate Policy in the European Union*, „European Journal of Science and Theology” 2020, 16(5), s. 143–156.

⁸ Zob. KE, Zielona księga: *Ku europejskiej strategii bezpieczeństwa energetycznego*, COM (769) 2000.

⁹ *Ibidem*.

UE znajduje się gros światowych zasobów złóż gazu ziemnego i konwencjonalnych złóż wszystkich odkrytych węglowodorów (w szczególności: Afryka Północna, Bliski Wschód, Kaukaz Północny, Syberia Zachodnia, Morze Północne), to zasoby te zlokalizowane są albo w regionach niestabilnych politycznie i gospodarczo, albo niedostępnych ze względów klimatycznych (Arktyka).

Po trzecie, infrastruktura energetyczna nie była dostosowana do współpracy transgranicznej¹⁰. Państwa traktowały ją jako domenę wewnętrzną i jeśli już była rozwijana, to głównym celem było raczej zwiększanie narodowego bezpieczeństwa energetycznego niż efektywności przesyłu w wymiarze ponadpaństwowym.

Po czwarte, wyzwania w zakresie budowania tzw. rynku wewnętrznego energii elektrycznej i gazu ziemnego¹¹. Wprowadzenie wspólnych regulacji w tym zakresie miało umożliwić zwiększenie efektywności współpracy energetycznej¹².

¹⁰ Jak wskazała Komisja Europejska, „infrastruktura energetyczna to centralny system napędzający naszą gospodarkę”. Dodatkowo podkreślała, że „odpowiednie, zintegrowane i niezawodne sieci energetyczne to nie tylko podstawowy warunek realizacji celów polityki energetycznej UE, ale również warunek realizacji strategii gospodarczej UE. Rozwój naszej infrastruktury energetycznej pozwoli UE nie tylko zapewnić prawidłowo funkcjonujący wewnętrzny rynek energii, ale zwiększy też bezpieczeństwo dostaw, umożliwi integrację odnawialnych źródeł energii, zwiększy efektywność energetyczną oraz zapewni konsumentom korzyści wynikające ze stosowania nowych technologii i inteligentnego wykorzystania energii”; zob. KE, Komunikat: *Priorytety w odniesieniu do infrastruktury energetycznej na 2020 r. i w dalszej perspektywie – plan działania na rzecz zintegrowanej europejskiej sieci energetycznej*, COM (677) 2010.

¹¹ Jak stwierdziła Komisja Europejska, „UE musi być atrakcyjnym rynkiem dla przedsiębiorstw w okresie zwiększającej się na świecie konkurencji w dziedzinie zasobów energetycznych”. Tymczasem „wewnętrzny rynek energii pozostaje rozdrobniony, a jego potencjał w zakresie przejrzystości, dostępności i wyboru nie jest wykorzystany. Przedsiębiorstwa rozwijają się na skalę przekraczającą granice państw, ich rozwój jest jednak nadal ograniczany przez dużą liczbę różnych przepisów i praktyk krajowych”. W odniesieniu do poszczególnych typów rynku Komisja zauważyła, że „rynki energii elektrycznej i gazu nie funkcjonują jeszcze na zasadach jednolitego rynku. Utrzymuje się podział na rynki krajowe z licznymi barierami dla wolnej i uczciwej konkurencji. Większość rynków energii to nadal rynki krajowe pod względem zasięgu i bardzo mocno skoncentrowane, przy czym przedsiębiorstwa zasiedziały mają często faktyczną pozycję monopolisty. Regulowane ceny energii przyczyniają się dodatkowo do ograniczania konkurencji w wielu państwach członkowskich”; zob. KE, Komunikat: *Energia 2020. Strategia na rzecz konkurencyjnego, zrównoważonego i bezpiecznego sektora energetycznego*, COM (639) 2010.

¹² W opinii Komisji Europejskiej: „przepisy i procedury dotyczące projektów leżących w interesie Europy (np. służących bezpieczeństwu dostaw, solidarności lub integracji odnawialnych źródeł energii) będą wymagały istotnych usprawnień i uproszczeń przy zachowaniu zasad

Po piąte, kwestia stopniowego odchodzenia od dyskursu związanego tylko z bezpieczeństwem energetycznym na rzecz problemów zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatycznym¹³. W konsekwencji oznaczało to poszukiwanie alternatywnych źródeł energii, innych niż paliwa kopalne. Ich wykorzystanie pozwala na ograniczenie szkodliwych emisji i budowanie gospodarki zeroemisyjnej.

Reasumując, droga do wypracowania współczesnego podejścia Unii Europejskiej do polityki klimatyczno-energetycznej była dość skomplikowana i naznaczona licznymi meandrami. Zmieniały się okoliczności społeczno-gospodarcze i polityczne w Europie i na świecie, a wraz nimi ewoluowały priorytety państw członkowskich. Nie sposób jednak nie dostrzec pewnej konsekwencji w prowadzonej przez UE narracji w zakresie tej problematyki, jak również ambitnego podejścia, które stanowi pewien stały wyznacznik w podejmowanych inicjatywach.

2. Główne etapy polityki energetycznej Unii Europejskiej – od bezpieczeństwa energetycznego do ochrony klimatu

Polityka energetyczna została zainicjowana w ramach procesu integracji europejskiej poprzez traktaty założycielskie. Podejmując próbę periodyzacji, można zasadniczo wyróżnić: okres ustanowienia wyspecjalizowanych wspólnot sektorowych w latach 50. XX w., następnie długie lata stagnacji, okres ożywienia związanego z działaniami na rzecz dokończenia budowy rynku wewnętrznego pod koniec lat 80., czas nieudanej internacjonalizacji w formule Karty energetycznej w pierwszej połowie lat 90., od połowy lat 90. etap systematycznego rozwoju (tworzenie jednolitego rynku energii), a pierwsza dekada XXI w. to czas zabiegania o bezpieczeństwo energetyczne i ochronę środowiska.

Warto dodać, że chociaż w odniesieniu do bezpieczeństwa energetycznego istnieją różne formalne definicje, to znaczną popularność w nauce zdobyła głównie ta wypracowana przez amerykańskiego eksperta ds. bezpieczeństwa Daniela Yergina. Uważał on, że „celem bezpieczeństwa energetycznego jest zapewnienie odpowiedniego i pewnego poziomu dostaw energii po rozsądnych

społecznej akceptacji i poszanowaniu obowiązujących przepisów w zakresie ochrony środowiska”; *ibidem*.

¹³ Zob. KE, Komunikat: *Strategia ramowa na rzecz stabilnej unii energetycznej opartej na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu*, COM (80) 2015; G. Verhaeghe, V. Mauerhofer, *op. cit.*

cenach, w sposób, który nie zagraża podstawowym wartościom i celom państwowym”¹⁴. UE *de facto* wypracowała jednak swoje ujęcie bezpieczeństwa energetycznego, które można wydedukować z lektury dokumentów strategicznych opublikowanych w pierwszej dekadzie XXI w.¹⁵

Z początkiem drugiego dziesięciolecia XXI w. polityka energetyczna coraz silniej korelowała z polityką klimatyczną i zagadnieniami zrównoważonego rozwoju¹⁶.

Do przybliżenia historycznego tła polityki klimatyczno-energetycznej wykorzystane zostaną – wskazane na poniższym schemacie – kamienie milowe, które (w opinii autora) mają kluczowe znaczenie dla rozwoju tej problematyki i pozwalają na jej systematyczną, logiczną prezentację. Niemniej jednak można wyobrazić sobie inne równie skuteczne sposoby periodyzacji, spotykane w literaturze przedmiotu. Mogą one bazować, przykładowo, na analizie wyzwań stojących przed Wspólnotami Europejskimi czy na realizacjach ambitnych projektów integracyjnych¹⁷.

¹⁴ D. Yergin, *Energy Security in the 1990s*, „Foreign Affairs” 1988, 67(1), s. 110–132.

¹⁵ Elementy tej definicji można znaleźć w dwóch kluczowych dokumentach strategicznych Komisji Europejskiej z pierwszej dekady XXI w. Należy także pokreślić obecność zagadnień środowiska i ochrony klimatu skorelowanych z bezpieczeństwem energetycznym. W zielonej księdze: *Ku europejskiej strategii bezpieczeństwa energetycznego z 2000 r.*, COM (769), gdzie za strategiczny cel uznano „nieprzerwaną fizyczną dostępność produktów energetycznych na rynku, po przystępnej dla wszystkich konsumentów cenie, w poszanowaniu środowiska i z zapewnieniem zrównoważonego rozwoju” oraz w zielonej księdze: *Europejska strategia na rzecz zrównoważonej, konkurencyjnej i bezpiecznej energii z 2006 r.*, gdzie wskazano, że „bezpieczeństwo zaopatrzenia w energię [oznacza – K.T.]: zajęcie się kwestią rosnącej zależności UE od przywozu energii poprzez (i) podejście zintegrowane – zmniejszenie popytu, zróżnicowanie form energii w UE poprzez zwiększenie wykorzystania konkurencyjnej energii własnej oraz odnawialnej, zróżnicowanie źródeł i sposobów dostaw energii przywożonej, (ii) stworzenie ram zachęcających do inwestycji adekwatnych do rosnącego popytu na energię, (iii) lepsze przygotowanie UE do radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, (iv) poprawę warunków dla przedsiębiorstw europejskich starających się o dostęp do zasobów ogólnosiwiatowych oraz (v) zapewnienie, że wszyscy obywatele i przedsiębiorstwa mają dostęp do energii”. Ponadto w dokumencie zadeklarowano w sprawie klimatu, że „pilnie potrzeba podjęcia skutecznego działania w kwestii zmiany klimatu. UE musi nadal stanowić przykład, ale przede wszystkim wspierać jak najszersze działania w skali międzynarodowej. Europa musi mieć ambicje i działać w sposób zintegrowany”; COM (105) 2006.

¹⁶ Por. M. Antunes, C. Teotónio, C. Quintal, R. Martins, *Energy Affordability across and within 26 European Countries. Insights into the Prevalence and Depth of Problems Using Microeconomic Data*, „Energy Economics” 2023, 127, 107044, DOI: 10.1016/j.eneco.2023.107044.

¹⁷ Zob. np. D.W. Urwin, *The Community of Europe. A History of European Integration since 1945*, wyd. 2, London 1995, DOI: 10.4324/9781315843650.

Wykres 1. Kamienie milowe polityki klimatyczno-energetycznej UE

Źródło: oprac. własne.

Od 1951 r. Europejska Wspólnota Węgla i Stali kontrolowała sektor węglowy ówczesnych państw, a następnie – od 1958 r.¹⁸ – koordynatorem przemysłu atomowego została Europejska Wspólnota Energii Atomowej (EWEA)¹⁹.

Wśród głównych celów EWWiS przewidziano działanie na rzecz rozwoju gospodarczego, zwiększenia zatrudnienia oraz doprowadzenie do poprawy stopy życiowej społeczeństw. Jednym z ważniejszych zadań w ramach realizowanej współpracy było również zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw, a także połączenie rynków produktów branż węgla i stali dzięki uchyleniu ograniczeń importowych i eksportowych²⁰. Węgiel uznawany był za podstawowy surowiec energetyczny, niezbędny do rozwoju gospodarki i przemysłu po zakończeniu wojny.

Następny etap integracji został zapoczątkowany w 1957 r. wraz z powstaniem Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej. Po zakończeniu II wojny światowej USA i ZSRR zyskały dominującą pozycję w dziedzinie energetyki jądrowej. W tych okolicznościach EWEA stanowiła odpowiedź Europy wobec monopolu dwóch najważniejszych globalnych graczy²¹. Głównymi celami organizacji były przede wszystkim: działanie na rzecz pokojowej współpracy w dziedzinie rozwoju technologii jądrowych, tworzenie i szybki rozwój przemysłu nuklearnego, dążenie do poprawy standardów życia w państwach członkowskich poprzez swobodny rozwój technik, przepływ specjalistów, zabezpieczenie transportu, rozwój badań, ustalenie jednolitych standardów i norm bezpieczeństwa ochrony radiologicznej²². Paliwo jądrowe było wówczas tematem związanym z przyszłością energetyki.

Powstaniu EWEA towarzyszyło powołanie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG). Głównym jej celem była integracja państw w sferze ekonomicznej. Do zadań tej wspólnoty należało budowanie uczciwej konkurencji przy stworzeniu rynku europejskiego na zasadach wolnorynkowych. Traktat

¹⁸ Szerzej zob. *ibidem*, s. 43 i nast.

¹⁹ M. Knodt, *EU Energy Policy*, w: *Handbook of European Policies. Interpretive Approaches to the EU*, red. H. Heinelt, S. Münch, Cheltenham 2018, s. 224–240, DOI: 10.4337/9781784719364.

²⁰ B. Nowak, *Wewnętrzny rynek energii w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 13.

²¹ A. Czech, *Zarys ewolucji wspólnego rynku energii w Unii Europejskiej*, „Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze – Integracja Regionalna w Europie i na Świecie” 2012, 123, s. 252.

²² Zob. J. Galster, P. Nowicki, *Status integracyjny Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej. Kontrowersje wokół traktatu założycielskiego*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2018, 11(1), s. 51–71, DOI: 10.32084/tekapr.2018.11.1-4.

z 1958 r. nie nawiązywał jednak do wspólnej polityki energetycznej, gdyż uważano, że EWWiS oraz EWEA są organizacjami, które – jak na ówczesne warunki – wystarczająco regulują sektor polityki energetycznej. Traktaty, z których jasno wynikał postulat polityki energetycznej, nie doprowadziły do ostatecznego jej powstania.

Lata 60. XX w. nie przyniosły znaczących osiągnięć w sektorze energetyki na poziomie wspólnotowym²³. Normy traktatowe w zakresie energii nie były pojmowane priorytetowo. Wynikało to głównie z faktu, że na rynku była łatwo dostępna i stosunkowo tania ropa naftowa oraz – w późniejszym okresie – również gaz ziemny. Te dwa surowce składały się w szczególności na bilans energetyczny ówczesnych państw członkowskich, co w rezultacie jedynie pogłębiało ich uzależnienie od dostaw zewnętrznych. Dobre samopoczucie liderów państw członkowskich wynikało z korzystnej koniunktury gospodarczej i ożywienia, wyraźnie widocznego po II wojnie światowej, które jednak szybko się zakończyło. W drugiej połowie lat 60. XX w. pojawiły się pierwsze oznaki kryzysu gospodarczego. Podjęto wówczas działania zmierzające do poprawy poziomu bezpieczeństwa EWG w sektorze energii²⁴.

W tamtym czasie powstała dyrektywa 68/414/EEC, uznawana historycznie za najstarszą część wtórnego prawa wspólnotowego. Dotyczyła ona obowiązkowych zapasów paliw płynnych²⁵. Nakładała na państwa członkowskie obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych. Jej skuteczność miała zostać poddana drastycznej próbie podczas kryzysu naftowego lat 70. XX w., który wstrząsnął nie tylko gospodarką państw członkowskich, lecz odbił się także negatywnie w skali globalnej. Wprowadzenie dyrektywy było – jak się wydaje z obecnej perspektywy – pierwszym wspólnym działaniem na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Państwa członkowskie potraktowały kryzys energetyczny jako swoisty poligon doświadczalny. Uświadomiwszy sobie, w jak poważnym stopniu gospodarki narażone są na wahania cen ropy naftowej, zdecydowano się – w drodze

²³ Bezpieczeństwo energetyczne nadal było pojęciem względnym i niemalże obcym w świadomości władz i społeczeństwa. Nie brano pod uwagę zagrożeń w obszarze energetyki, które mogły zakłócić prawidłowe funkcjonowanie państwa.

²⁴ Por. M. Knodt, *op. cit.*, s. 224–240.

²⁵ Zob. Dyrektywa Rady z dnia 20 grudnia 1968 r. nakładająca na Państwa Członkowskie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej obowiązek utrzymywania minimalnych zapasów surowej ropy naftowej i/lub produktów ropopochodnych (68/414/EWG). Zmieniona dyrektywą Rady nr 98/93/WE, 14 XII 1998.

kolejnych nowelizacji dyrektywy²⁶ – usprawniać mechanizm zabezpieczający, który w przypadku powtórzenia się kryzysu miał, do pewnego stopnia, minimalizować negatywne skutki naftowej recesji.

Kolejną fazą istotną dla polityki energetycznej było niewątpliwie przyjęcie Jednolitego aktu europejskiego (JAE)²⁷. Dokument ten ustalał nowe wyzwania, a jednocześnie szczegółowo określał zadania współpracy w sektorze energii, w szczególności kwestię ustanowienia do końca 1992 r. rynku wewnętrznego, postrzeganego jako „obszar bez granic wewnętrznych, na którym zostanie zapewniony swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału” (art. 13 i kolejne). Akt ten zmodyfikował proces decyzyjny poprzez zastąpienie zasady jednomyślności w Radzie zasadą większości kwalifikowanej, głównie w sprawach dotyczących utworzenia rynku wewnętrznego (także w zakresie podjęcia działań legislacyjnych i koordynacyjnych w celu konsolidacji rynku energetycznego) (art. 95 i kolejne). Wprowadzał ponadto procedurę współpracy wzmacniającą rolę Parlamentu Europejskiego w procesie decyzyjnym (proponuje Komisji Europejskiej dotyczące współpracy w sektorze energii, popierane przez Parlament Europejski, zyskiwały wyższy poziom legitymizacji).

Następnym etapem w historii polityki energetycznej było niewątpliwie przyjęcie w 1988 r. przez Komisję Europejską dokumentu roboczego na temat wewnętrznego rynku energii²⁸. Sprecyzowano w nim katalog barier utrudniających budowanie rynku energii elektrycznej i gazu ziemnego.

Dopełnieniem inicjatyw podejmowanych w odniesieniu do współdziałania w sektorze energetycznym pod koniec XX w. był z pewnością Traktat o Unii Europejskiej, podpisany w 1992 r.²⁹ (TUE). Znalazły się w nim uregulowania, które przewidywały (art. 3), że realizując cele programowe traktatu, UE może stosować odpowiednie „środki w dziedzinach energii, ochrony obywateli i turystyki”. W art. 130r zapisano, że jednym z celów polityki Unii jest „rozważne i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych”. Było to ważne nawiązanie do kwestii ochrony środowiska, które zwłaszcza w XXI w. stanie się ważnym *modus operandi* w polityce energetycznej UE. Dodatkowo w art. 129b traktat precyzował zasady powstania i rozwoju sieci transeuropejskich w sektorze infrastruktury,

²⁶ Dyrektywa 68/414/EWG była wielokrotnie zmieniana, w zależności od wyzwań i okoliczności politycznych i gospodarczych, przez np. dyrektywę Rady 72/425/EWG z 19 XII 1972, dyrektywę Rady 75/339/EWG z 20 V 1975 oraz dyrektywę Rady 98/93/WE z 14 XII 1998.

²⁷ Jednolity akt europejski, Dz.U.UE L 169, 29 VI 1987.

²⁸ Commission Working Document, *The Internal Energy Market*, COM (238) 1988.

²⁹ Traktat o Unii Europejskiej, Dz.U.UE C 191, 29 VII 1992.